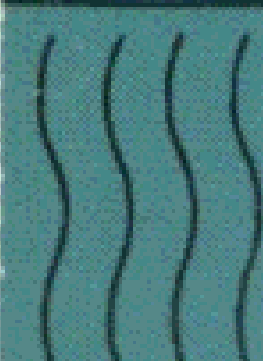

ΕΝΤΥΠΟ
ΚΥΡΕΙΟ
ΑΡ. ΑΔΕΙΑΣ
188/98
Κ.Δ.Α.

ΕΛΛΑΣ

ΕΠΕΡΙΣΤΕΥΣΗ
Κ.Δ.Α.
ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ

ΝΟΣΗΛΕΥΤΙΚΗ
ΜΕΣΟΓΕΙΩΝ 2 Γ ΚΤΙΡΙΟ - 115 27 ΑΘΗΝΑ

PORT
PAVE
HELLAS

ΝΟΣΗΛΕΥΤΙΚΗ

Τόμος 38 - Τεύχος 2 - Απρίλιος - Ιούνιος 1999

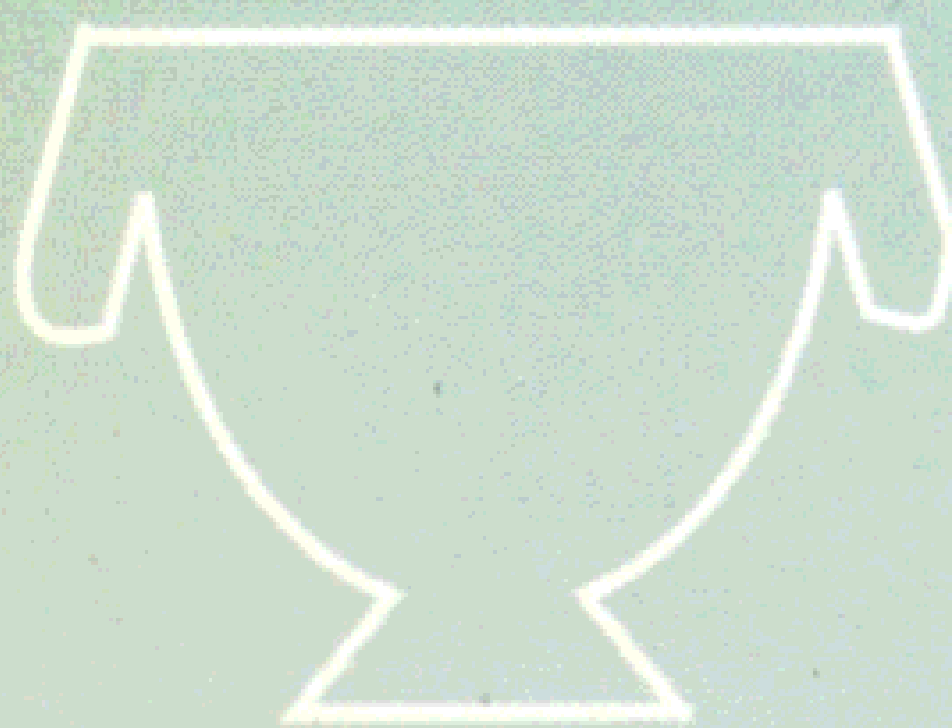

NOSILEFTIKI

QUARTERLY PUBLICATION OF THE
HELLENIC NATIONAL GRADUATE NURSES ASSOCIATION

Vol 38 - No 2 - April - June 1999

ISSN 1105-6843

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1. Από τη Σύναξη <i>Α. Παπαδαντωνάκη</i>	107
2. Το Όραμα της Νοσηλευτικής στον 21ο αιώνα <i>Α. Fawcett-Henesy</i>	110
3. Ομιλία π. Ε. Κούτρα	114
4. Προτεραιότητες και Προοπτικές της Νοσηλευτικής στον 21ο αιώνα <i>Στ. Παπαμικρούλη</i>	116
5. Συμπεράσματα 26ου Ετήσιου Πανελληνίου Νοσηλευτικού Συνεδρίου <i>Χρ. Μαρβάκη</i>	127
6. Φαινομενολογία και Νοσηλευτική Έρευνα <i>Σ. Μαντζούκας</i>	129
7. Μέτρηση της Ποιότητας Ζωής στην Καρδιακή Ανεπάρκεια <i>Δ. Δημητρέλλης, Γ. Φιλίππατος</i>	135
8. Υποστηρικτική Φροντίδα Ηλικιωμένου Ασθενούς με Καρκίνο <i>Μ. Πριάμη</i>	145
9. Νοσηλευτική Φροντίδα σε Ασθενείς με Διαταραχή εικόνας Σώματος και Αυτοϊδέας <i>Ε. Κυρίτση</i>	151
10. Το κίνημα των Ξενώνων Φροντίδας Ασθενών Τελικού Σταδίου <i>Π. Φραγκουλίδου, Σ. Ζυγά</i>	156
11. Καρκίνος Μαστού - Επιπτώσεις στην Ψυχοσωματική Οντότητα της Γυναίκας <i>Μ. Παπαδημητρίου, Σ. Αλεξανδρή, Ε. Βρόντου, Π. Κακουράκου, Α. Φιδάνη, Ε. Δημοπούλου, Ν. Στεφανόπουλος</i>	164
12. Ο ρόλος του Νοσηλευτή στο Διαβήτη <i>Χρ. Λεμονίδου</i>	174
13. Αποτελέσματα ελέγχου Οπτικής Οξύτητας σε Μαθητές Δημοτικών Σχολείων. Νοσηλευτική Παρέμβαση <i>Φ. Κυρίτση, Ε. Κυριακίδου, Π. Κρέτση, Δ. Κοσμίδης</i>	181
14. Τι διαβάζουν οι Έλληνες Νοσηλευτές <i>Φ. Μπαμπάτσικου Χ. Κουτίς, Χρ. Μαρβάκη, Α. Νέστωρ, Α. Φράγκου, Μ. Μήτσιου</i>	187
15. Οδηγίες για τους συγγραφείς	194

CONTENTS

1. Editorial <i>A. Papadantonaki</i>	107
2. The Vision for Nursing in the 21st century <i>A. Fawcett-Henesy</i>	110
3. Speech f. E. Koutra	114
4. Priorities and Perspectives for Nursing in the 21st century <i>St. Papamikrouli</i>	116
5. Conclusions 26th Annual Panhellenic Nursing Congress <i>Chr. Marvaki</i>	127
6. Phenomenology and Nursing Research <i>S. Mantzoukas</i>	129
7. Measurement of Quality of Life in Heart Failure <i>D. Dimitrellis, G. Filippatos</i>	135
8. Supportive Nursing Care of the Aged Patient wth Cancer <i>M. Priami</i>	145
9. Nursing Care to Patients with Body image and Self Image Problems <i>E. Kyritsi</i>	151
10. The Movement of Hospice about Terminally Ill: Evolution and Prospect <i>P. Fragoulidou, S. Zyga</i>	156
11. Breast Cancer and its Influence on the Psycho- logical and Physical Existence of a Woman <i>M. Papadimitriou, St. Alexandri, E. Vrontou, P. Kakourakou, A. Fidani, I. Dimopoulou, N. Stefanopoulos</i>	164
12. The Role of the Diabetes Nurse Specialst <i>Chr. Lemonidou</i>	174
13. Nursing Intervention to test Visual Acuity of Students Attending Elementary Schools <i>E. Kyritsi, E. Kyriakidou, P. Kretsi, D. Kosmidis</i>	181
14. Reading Habits of Hellenic Nurses <i>F. Babatsikou, Ch. Koutis, Chr. Marvaki, A. Nestor, A. Fragou, M. Mitsiou</i>	187
15. Instruction to authors	194

ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΝΟΣΗΛΕΥΤΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ

Μαντζούκας Στέφανος

Νοσηλευτής, MSc in Nursing Studies University of Portsmouth

ΜΑΝΤΖΟΥΚΑΣ ΣΤΕΦΑΝΟΣ, Φαινομενολογία και νοσηλευτική έρευνα. Η Φαινομενολογία ως μια μέθοδος έρευνας της ανθρώπινης ύπαρξης και ανάλυσης των εμπειριών του. Το κείμενο αυτό αναλύει τη μεθοδολογία της φαινομενολογικής προσέγγισης και τις δύο διαφορετικές σχολές που αναπτύχθηκαν: την περιγραφική (Husserlian) σχολή και την ερμηνευτική (Heideggerian) σχολή. Επίσης, γίνεται αναφορά στον τρόπο συγκέντρωσης και ανάλυσης των δεδομένων και τέλος γίνεται λόγος για το ρόλο της φαινομενολογίας στη νοσηλευτική έρευνα και της σχέσης της με τη νοσηλευτική επιστήμη. **Νοσηλευτική 2: 129-134, 1999.**

ΛΕΞΕΙΣ ΕΥΡΕΤΗΡΙΑΣΜΟΥ: Φαινομενολογία, φαινομενολογική έρευνα, νοσηλευτική έρευνα.

«Πόσο χαριτωμένος είναι ο άνθρωπος, όταν άνθρωπος είναι» διεκήρυξε ο Μένανδρος. Ενώ ο Διογένης κυκλοφορούσε με ένα λυχνάρι, μέρα μεσημέρι και όταν οι συμπολίτες του τον ρωτούσαν, τί έψαχνε, αυτός αποκρινότανε ότι «ακόμα και με λυχνάρι, μέρα μεσημέρι, δεν μπορώ να βρω έναν αληθινό άνθρωπο». Απαύγασμα, λοιπόν, της αρχαίας μας κληρονομιάς είναι ο άνθρωπος ως ακέραια, ολοκληρωμένη και άτμητη μονάδα. Ωστόσο, προτού αναζητήσουμε, ως άλλοι Διογένηδες και εμείς, τον αληθινό άνθρωπο, αναγκαιότητα επιτακτική είναι να καθορίσουμε και να προσδιορίσουμε, τι είναι αυτό, που κάνει τον άνθρωπο, άνθρωπο.

Μια επιταγή που γίνεται ακόμα πιο αναγκαία, όταν ο κόσμος των φυσικών επιστημών, με θεωρίες και νόμους, καθορίζει με σαφήνεια

και προσδιορίζει με ακρίβεια γεγονότα και φαινόμενα. Για τον κόσμο των φυσικών επιστημών, ένα μήλο, αν το αφήσουμε, θα πέσει κάτω, δεν υπάρχει ποτέ ενδεχόμενο να πέσει προς τα πάνω. Ακόμα περισσότερο, αν γνωρίζουμε το βάρος και την ταχύτητά του, μπορούμε να προβλέψουμε την επιτάχυνση με την οποία θα πέσει. Μέσα σ' αυτά τα πλαίσια φιλόσοφοι και κοινωνικοί επιστήμονες στα τέλη του 19ου αιώνα θελήσαν να ερμηνεύσουν, να καθορίσουν και να προσδιορίσουν και την ανθρώπινη οντότητα. Έτσι, μια νέα μεθοδολογία επιστημονικής έρευνας γεννήθηκε, η φαινομενολογία.

Ετυμολογικώς, η λέξη φαινομενολογία προέρχεται από το αρχαιοελληνικό ρήμα «φαίνομαι» που σημαίνει αποκαλύπτομαι, κάνω ορατό και «λόγος»^{1,2}. Εννοιολογικά, είναι η μέθοδος

με την οποία φτάνουμε στις απόλυτες έννοιες αναλύοντας τις εμπειρίες μας από τη ζωή³. Έτσι, λοιπόν, η φαινομενολογία είναι η μελέτη των φαινομένων και αποκάλυψη της ουσίας τους². Ως μεθοδολογία για την έρευνα της ανθρώπινης ουσίας, προήλθε από την Καρτεσιανή σκέψη, που θεωρεί τη σχέση του ανθρώπου με τον κόσμο «ως υποκείμενα που γνωρίζουν τα αντικείμενα»⁴.

Ο Έντμοντ Χάσσερλ (**Edmund Husserl**), θεμελιωτής της φαινομενολογίας, πίστευε ότι η φιλοσοφία, όπως και η φαινομενολογία, πρέπει να ασχολείται με την ανθρώπινη ουσία⁵. Για τον Χάσσερλ η φαινομενολογία αναζητά την ίδια τη φύση των φαινομένων, αυτό, το οποίο κάνει κάτι, αυτό που είναι –και χωρίς αυτό– δεν μπορεί να είναι αυτό, που είναι^{6,7}. Η σχολή της Χασσερλιανής ή περιγραφικής φαινομενολογίας άρχισε, ως η αναζήτηση της φιλοσοφικής θεμελίωσης της λογικής και εξελίχθηκε στην ανάλυση των λογικών δομών της συνείδησης⁷. Για τον Χάσσερλ η φαινομενολογία είναι η περιγραφή της ζώσας πραγματικότητας και πλήρης περιγραφή αυτής της πραγματικότητας, μπορεί να επιτευχθεί μόνο μέσα από την άμεση σύλληψη των ουσιαστικών δομών του φαινομένου, όπως παρουσιάζονται στη συνείδηση, οποιαδήποτε ερμηνεία συνεπάγεται τη διαστρέβλωση της αντίληψης του φαινομένου⁵. Ο Χάσσερλ θεωρούσε, ότι τα αντικείμενα της συνείδησής μας, υπάρχουν ως αντικείμενα συνείδησης άσχετα με οποιαδήποτε άλλη υπαρξιακή κατάσταση, που μπορεί να έχουν και για αυτό μπορούμε να τα ερμηνεύσουμε ως τέτοια, χωρίς να κάνουμε καμία υπόθεση για αυτά, θετική ή αρνητική για την ανεξάρτητη ύπαρξή τους⁹.

Ένα απλοϊκό, αλλά αποκαλυπτικό παράδειγμα της Χασσερλιανής σκέψης είναι αυτό «του νυστεριού». Ένα νυστέρι συνίσταται από μια μεταλλική κοφτερή λεπίδα και από μια μεταλλική λαβίδα, προσαρμοζομένη στη λεπίδα. Αυτή είναι η υποκειμενική αντίληψη της ουσίας από το οποίο συνίσταται το αντικείμενο. Οποιαδήποτε ερμηνεία, σύμφωνα με τον Χάσσερλ, πέφτει έξω από το γνωστικό πεδίο της φαινομενολογίας. Ένα νυστέρι, βέβαια, στα χέρια ενός

χειρουργού είναι αντικείμενο, που σώζει ζωές, ενώ στα χέρια ενός εγκληματία είναι αντικείμενο, που αφαιρεί ζωές, ωστόσο η υπαρξιακή κατάσταση του αντικειμένου παραμένει η ίδια, όπου στην πρώτη περίπτωση ερμηνεύεται ως σωτήριο και στη δεύτερη ως φονικό. Αυτή η ερμηνεία, όμως δε χωρά στη φαινομενολογική σχολή και σκέψη του Χάσσερλ.

Αυτό, όμως για να επιτευχθεί, πρέπει ο ερευνητής να είναι απαλλαγμένος από προκατειλημμένες σκέψεις και να κοιτά τα αντικείμενα και τις εμπειρίες των ανθρώπων με διαυγή ματιά, με καθαρή σκέψη και με παραγκωνισμό προϋπαρχόντων γνώσεων, γεγονότων και θεωριών¹⁰. Αυτή η αποψίλωση της προσωπικής και προϋπάρχουσας γνώσης ονομάστηκε από τον Χάσσερλ με την ελληνική λέξη «αποχή» (**epoche**)⁵.

Σε αυτό το σημείο συνίσταται και η διαφορά της περιγραφικής (Χεσσερλιανής) φαινομενολογίας και της ερμηνευτικής φαινομενολογίας. Ιστορικά, η ερμηνευτική φαινομενολογία χρησιμοποιήθηκε για τη μελέτη και ερμηνεία των βιβλικών γραφών¹¹. Ως μέθοδο φαινομενολογικής έρευνας καθιερώθηκε από τον Μάρτιν Χεϊντεγκερ (**Martin Heidegger**)²⁰ μαθητή του Χάσσερλ. Για τον Χεϊντεγκερ, αντίθετα με τον Χάσσερλ, η φαινομενολογία βασίζεται στην ερμηνεία των γεγονότων και των ανθρώπων και θεωρεί ότι η ερμηνεία ενός ανθρώπου δεν μπορεί να υπάρξει ανεξάρτητα από τον κόσμο αυτού του ανθρώπου⁵. Ο Χεϊντεγκερ υποστηρίζει ότι είναι δυνατό να ερμηνευτεί κάτι σύμφωνα με τη ζώσα εμπειρία κάποιου και ότι «αν είναι κάποια γνώση, να συνεισφέρει στη γνώση, πρέπει ήδη να έχει γνωρίσει, τί είναι αυτό, που θα ερμηνεύσει»⁵.

Ο Βαν Μάνεν παρατηρεί ότι ο σκοπός της ερμηνευτικής φαινομενολογικής έρευνας είναι ο δανεισμός των ανθρώπινων εμπειριών, ώστε να γίνει κατανοητή η βαθύτερη ουσία τους σε σχέση με την ανθρώπινη ολότητα. Διαφέρει από την περιγραφική φαινομενολογική μεθοδολογία, στο ότι περιγράφει γεγονότα και εμπειρίες². Ο Χεϊντεγκερ θεωρούσε ότι δεν είναι δυνατόν ο ερευνητής να απέχει από τον υπαρκτό κόσμο μέσα στη διαδικασία της φιλοσοφικής ή φαινο-

μενολογικής αναζήτησης⁵. Ωστόσο αναγκαιότητα και απαραίτητη προϋπόθεση για την ερμηνευτική φαινομενολογία είναι, ο ερευνητής να έχει αυτογνωσία και αυτοκριτική, έτσι ώστε να εντοπίζει την προσωπική γνώση και εμπειρία και με σαφήνεια να την οριοθετεί, ώστε να γνωρίζει την έκτασή της και όχι να προσπαθεί να αποφύγει ή να αγνοήσει ότι ήδη υπάρχει στο γνωστικό του πεδίο. Ο Βαν Μάνεν προειδοποιεί ότι, αν απλώς αγνοήσουμε την προϋπάρχουσα γνώση μας, μπορεί αυτή διαρκώς να έρπει μέσα στην έρευνα και να τη διαβρώνει. Ενώ τουναντίον, συνιστά ότι οι ερευνητές πρέπει να προσδιορίζουν με ευκρίνεια τη γνώση τους, τις προκαταλήψεις τους και τις υποθέσεις τους, ώστε να μην προσπαθούν απλώς να τις ξεχάσουν αλλά, αντίθετα, να στρέψουν αυτή την προϋπάρχουσα γνώση ενάντια στον εαυτό της, ώστε να αποκαλυφθεί. Αυτό, όμως, δε σημαίνει ότι ο ερευνητής θα παραγκωνίσει τις γνώσεις ή τις εμπειρίες του, αλλά αντίθετα θα τις φέρει μέσα στην έρευνα και θα τις χρησιμοποιήσει για την ερμηνεία των εμπειριών των συμμετεχόντων στην έρευνα. Είναι η ίδια η άποψη του Χείντεγκερ ότι «όλοι υπάρχουμε σ' αυτό τον κόσμο», που νομιμοποιεί τον ερευνητή να φέρει στην έρευνα την προσωπική γνώση και εμπειρία⁵.

Για να χρησιμοποιήσω το προηγούμενο, απλουστευμένο παράδειγμά μου, ένας ερευνητής της ερμηνευτικής φαινομενολογίας, αναζητώντας την εμπειρία ενός χειρουργού, ως προς το, τί είναι ένα νυστέρι, μπορεί να πάρει την εξής απάντηση: «νυστέρι είναι ένα όργανο με το οποίο εκτελούνται χειρουργικές επεμβάσεις». Ο ερευνητής με την υπάρχουσα γνώση και εμπειρία του μπορεί να μεταφράσει τα προηγούμενα ως εξής: «νυστέρι είναι μια μεταλλική κοφτερή λεπίδα, με μια μεταλλική λαβίδα προσαρμοσμένη στη λεπίδα, με το οποίο ο χειρουργός εκτελεί σωτήριες χειρουργικές επεμβάσεις».

Μολονότι, η ερμηνευτική μεθοδολογία με μια πρώτη όψη να φαίνεται πιο ορθή, καθότι θεωρεί τον ερευνητή μέλος αυτού του κόσμου, ωστόσο μέσα απ' αυτό το γεγονός απορρέουν και ορισμένες αδυναμίες. Σοβαρά ερωτήματα αναδύονται ως προς την αξιοπιστία και εγκυρό-

τητα. Η περιγραφική μεθοδολογία θωρακίζει την αξιοπιστία και εγκυρότητά της μέσα από την επιβεβαίωση των αποτελεσμάτων της έρευνας από τους ίδιους τους συμμετέχοντες, καθώς και με την ομαδική ανάλυση, όπου ένα σύνολο ερευνητών, χωριστά αναλύουν τα δεδομένα της έρευνας και στη συνέχεια τα συγκρίνουν μεταξύ τους, με αποτέλεσμα άλλα να επικυρώνονται και άλλα να απορρίπτονται¹². Ενώ, η ερμηνευτική μεθοδολογία, όχι μόνο μπορεί να οδηγήσει σε διάσταση αποτελεσμάτων μεταξύ δύο ερευνητών με τα ίδια δεδομένα π.χ. ένας άλλος ερευνητής, με διαφορετική γνώση και εμπειρία να μεταφράσει τα λεγόμενα του χειρουργού ως εξής: «το νυστέρι είναι ένα φονικό όργανο, που χρησιμοποιεί ο χειρουργός για επεμβάσεις», αλλά και σε διάσταση απόψεων μεταξύ ερευνητή και συμμετέχοντος στην έρευνα. Γεγονός που μπορεί να εξελιχθεί σε ανάχωμα για την εγκυρότητα και αξιοπιστία^{11,13,14,15}.

Συνοψίζοντας, λοιπόν, η φαινομενολογία είναι η ερευνητική μέθοδος, που ασχολείται με τον άνθρωπο, ως υποκείμενο και πως αυτός αντιλαμβάνεται τον κόσμο. Ο κάθε άνθρωπος είναι μοναδικός και για αυτό καθένας έχει μοναδικό τρόπο αντίληψης. Η μέθοδος, όμως, που προσεγγίζουμε αυτόν τον μοναδικό τρόπο αντίληψης ως ερευνητές, εξαρτάται από ποια από τις δύο σχολές θα ακολουθήσουμε, την περιγραφική (Χεσσερλιανή) σχολή ή την ερμηνευτική (Χείντεγκεριανή) σχολή.

Απαραίτητο, επίσης, είναι να αναφερθώ και στον τρόπο συλλογής του υλικού, προτού εξεταστεί ο ρόλος της φαινομενολογίας για τη συλλογή του υλικού του είναι οι συνεντεύξεις. Ωστόσο, λέγοντας συνέντευξη, δεν πρέπει να θεωρηθεί, ότι μιλάμε για τηλεοπτικές, δημοσιογραφικού τύπου συνεντεύξεις¹⁴, αλλά για μια σχέση ειλικρίνειας με τον συνεντευξιαζόμενο, όπου μπορεί να αποτελέσει το υπόβαθρο για την οικοδόμηση μιας σχέσης εμπιστοσύνης και αμοιβαιότητας¹⁶. Μια σχέση, όπου θα αποτελέσει το έδαφος για την καλλιέργεια της ενδοσκοπίσης και της διάνθησης από την αποκάλυψη των εμπειριών του συνεντευξιαζόμενου σε πλήρη και αγνή μορφή. Για αυτό τον λόγο η συνέντευξη δεν

πρέπει να είναι προπαρασκευασμένη, με έτοιμες ερωτήσεις, καθότι μέσα από τη διήγηση του συνεντευξιαζομένου μπορεί να αναδυθούν νέες ερωτήσεις, εξάλλου η μοναδικότητα της κάθε εμπειρίας, επιβάλλει και τη μοναδική προσέγγιση του συμμετέχοντος στη συνέντευξη. Επειδή, όμως, αυτό μπορεί να είναι ιδιαίτερα δύσκολο, ειδικά για έναν νέο ερευνητή, μπορεί να ετοιμαστούν εκ των προτέρων (**a priori**) μερικές γενικές ερωτήσεις, ώστε να μην ξεστρατίσει ο ερευνητής από το θέμα, που ερευνά, και πελαγοδρομήσει. Οι ερωτήσεις είναι κυρίως ανοικτού τύπου, ώστε να αποφευχθεί οποιαδήποτε επιρροή στον συνεντευξιαζόμενο και να του επιτρέψει ελευθερία στο να εκφράσει τις δικές του απόψεις, δίχως να κατευθύνεται από τις ερωτήσεις του ερευνητή.

Άλλοι μέθοδοι, που χρησιμοποιούνται για τη συλλογή υλικού, είναι η ζωγραφική, η ποίηση, η χειροτεχνία ή εν πάση περιπτώσει οτιδήποτε μπορεί να εκφράσει και να προβάλλει την ανθρώπινη εμπειρία. Ο Μερλύου Πόντυ (**Merleau Ponty**) υποστηρίζει ότι η φαινομενολογία είναι σαν την ποίηση, όπου επιχειρεί «μια μαγική μελωδία, μια προκλητική ομιλία, μια πρωταρχική αφήγηση, μέσα στην οποία έχει, ως σκοπό, να περιλάβει τη φωνή μέσα σ' ένα γνήσιο τραγούδι για τον κόσμο».

Παράλληλα με τη συλλογή του υλικού βηματίζει και η ανάλυση του υλικού. Από τη στιγμή, που ο ερευνητής αρχίζει να ακούει τις περιγραφές ενός φαινομένου, ξεκινά και η ανάλυση του φαινομένου¹⁷. Αυτές οι διαδικασίες είναι άρρηκτα συνδεδεμένες και αυτό, γιατί η ανάλυση του υλικού είναι αυτή, που καθορίζει, αν χρειάζεται περαιτέρω συλλογή υλικού, για την κατανόηση του φαινομένου ή όχι¹⁸.

Ο προσδιορισμός του δείγματος της έρευνας στην φαινομενολογία είναι μια βασική παράμετρος, την οποία ο φαινομενολογικός ερευνητής θα πρέπει να έχει υπόψη του. Σε αντίθεση με τις ποσοτικές ερευνητικές μεθόδους, που βασίζουν την αξιοπιστία τους στην εξέταση ενός μεγάλου δείγματος ανθρώπων, η φαινομενολογία βασίζει την αξιοπιστία της στον πλούτο της συνέντευξης και στην μοναδικότητα

της εμπειρίας. Αυτό γίνεται, γιατί η συγκέντρωση του υλικού στη φαινομενολογία είναι μια χρονοβόρα διαδικασία, αλλά κατά κύριο λόγο, γιατί οι δύο ερευνητικές μεθοδολογίες διαφέρουν μεταξύ τους. Αυτό το οποίο καθορίζει, αν έχουμε εξαντλήσει το θέμα και αν έχει επέλθει μεσότητα και κορεσμός είναι η ίδια η ανάλυση. Ο όρος κορεσμός, κατά τον **Morse**, αναφέρεται στην επανάληψη των ανακαλυφθέντων πληροφοριών και η επιβεβαίωσή τους από τα ήδη συλληφθέντα δεδομένα. Έτσι, λοιπόν, ο αριθμός των συμμετεχόντων περιορίζεται σε ορισμένες δεκάδες, ως κατώτερο όριο θεωρείται ο αριθμός των έξι ατόμων.

Διάφοροι μέθοδοι έχουν χρησιμοποιηθεί ως οδηγοί για μια αυστηρή, κριτική και συστηματική ανάλυση, όπως αυτές του **Van Kaam (1959)**, **Paterson & Zderad (1976)**, **Colaizzi (1978)**, **Van Manen 1984)**, **Giorgi (1985)**, **Streubert (1991)**¹⁹. Η επιλογή της μεθοδολογίας για την ανάλυση εξαρτάται από την προσωπική επιλογή του συγγραφέα και το βαθμό στον οποίο ανταποκρίνεται στο θέμα του. Γενικά, όμως, μιλώντας, μπορούμε να πούμε ότι η ανάλυση είναι το σημείο, όπου ο συγγραφέας συγκρίνει και αντιπαραβάλλει τις συνεντεύξεις των συμμετεχόντων στην έρευνα. Στη συνέχεια, εντοπίζει θεματικές ενότητες, που αναδύονται μέσα από τη συνέντευξη και στη συνέχεια αυτές οι θεματικές ενότητες ταξινομούνται σε κατηγορίες, οι οποίες αποτελούν και την περιγραφή του φαινομένου σε σχέση με τους συμμετέχοντες²⁰.

Ποιά, όμως, η σχέση της ερευνητικής αυτής μεθοδολογίας με τη νοσηλευτική, μπορεί να αποτελέσει έναν νέο και διαφορετικό ιχνηλάτη και λαμπαδηφόρο στη νοσηλευτική έρευνα και αναζήτηση ή απλώς δεν ταιριάζει με τη νοσηλευτική επιστήμη.

Η νοσηλευτική επηρεαζόμενη, κυρίως, από το ιατρικό μοντέλο έρευνας, κυριαρχήθηκε έως και την τελευταία δεκαετία από αυστηρά συστατικά και νουμερικά στοιχεία για την περιγραφή των ανθρώπων. Ο άνθρωπος οριοθετήθηκε και περιχαρακώθηκε σε ποσοστά π.χ. αν στο 90% των ατόμων εφαρμοστεί η Α μέθοδος, θα έχουμε το Ψ αποτέλεσμα, ωστόσο δε γνωρί-

ζουμε τίποτα για το πως θα αντιδράσει το άλλο 10% και, ακόμα πιο πολύ, η μέθοδος δεν μπορεί να μας πει τίποτα για τον ασθενή, που νοσηλεύομαι, αν ανήκει στο 10% ή στο 90%. Οι άνθρωποι έγιναν τεμαχισμένες και τμητές οντότητες, εκφραζόμενες με αριθμητικά δεδομένα π.χ. μια μέση δυτική οικογένεια έχει 2, 4 παιδιά, δεδομένο εκ των πραγμάτων ανέφικτο αλλά και μη ευεκταίο, κατά κάποιο τρόπο, αφού δε γνωρίζουμε τίποτα για την συγκεκριμένη οικογένεια, που νοσηλεύομε, τι γνώμη έχει ως προς τον οικογενειακό προγραμματισμό και τα δημογραφικά δεδομένα.

Τα προηγούμενα παραδείγματα, αλλά και η καθημερινή πρακτική είναι δεικτικά ότι η νοσηλευτική επιστήμη είναι, πρωταρχικώς, μια ανθρωπιστική επιστήμη και ως τέτοια, σαφώς, έχει σχέση και συνάφεια με τη φαινομενολογική έρευνα. Ο κόσμος της νοσηλευτικής πρακτικής είναι ένας κόσμος, που περιλαμβάνει ανθρώπινες πράξεις και έχει ανθρώπινες συνέπειες²¹. Η φαινομενολογία και η νοσηλευτική πρακτική σχετίζονται μεταξύ τους με ένα σύνολο χαρακτηριστικών, αφού και οι δύο δίνουν έμφαση στην παρατήρηση, στην συνέντευξη και στην αλληλεπίδραση με τον ασθενή για τη βαθύτερη κατανόησή του. Η φαινομενολογία βασίζεται στην υποκειμενικότητα και ατομικότητα, όπως ακριβώς και η νοσηλευτική. Η νοσηλευτική πρεσβεύει την ολιστική αντιμετώπιση του ανθρώπου. Μια ολιστική αντιμετώπιση, που επιβάλλει ο άνθρωπος να αντιμετωπίζεται ως ολότητα, η οποία δεν επιτρέπει την κατεμάχισή του²². Παρόμοια και η φαινομενολογία βλέπει τον άνθρωπο ως «μη συγκρίσιμο, μη ταξινομήσιμο, μη μετρήσιμο και αναντικατάστατο»²³. Ο Ψαθάς έγραψε ότι «η φαινομενολογία προσφέρει στη νοσηλευτική έρευνα φακούς, για να βλέπει και όχι σφυρία»²⁴.

Μολονότι, λοιπόν, νοσηλευτική και φαινομενολογία παραλληλίζονται και αλληλοσχετίζονται σ' ένα σύνολο χαρακτηριστικών, σωστό είναι να εξετάσουμε και τι δεν μπορεί να προσφέρει η φαινομενολογία στη νοσηλευτική, για μια πιο άρτια και ολοκληρωμένη εικόνα. Η φαινομενολογία δεν προσφέρει γενικεύσεις, παραγω-

γή νόμων ή θεμελίωση κανόνων². Η μόνη γενίκευση, που επιτρέπει στον ερευνητή, η φαινομενολογία είναι: «Ποτέ μην γενικεύεις!». Επίσης, η φαινομενολογία δε λύνει προβλήματα. Οι ερωτήσεις, που θέτουν προβλήματα, απαιτούν άμεσες λύσεις, «σωστή» γνώση, αποτελεσματικές διαδικασίες, υπολογιστικές τεχνικές. Η φαινομενολογία ρωτά ερωτήσεις νοήματος. Ρωτά, τί νόημα και τί σημασία έχει κάποιο φαινόμενο. Οι ερωτήσεις νοήματος δεν μπορούν ποτέ να «επιλυθούν»²⁵, μπορούν μόνο καλύτερα ή βαθύτερα να κατανοηθούν². Έτσι, λοιπόν, η φαινομενολογία δεν προσφέρει θεωρίες, που μπορούν να επεξηγήσουν ή να ελέγξουν τον κόσμο, αλλά προσφέρει τη δυνατότητα για μια ενδοσκόπηση, που μας φέρει σε πιο άμεση επαφή με τον κόσμο².

Ανακεφαλαιώνοντας, λοιπόν, η φαινομενολογία ερευνά την ανθρώπινη ουσία, δηλ. πως είναι το να είσαι άνθρωπος και πως αντιλαμβάνεσαι τον κόσμο γύρω σου. Η φαινομενολογική έρευνα ρωτά ερωτήσεις όπως: «τί σημαίνει για σένα το εξής φαινόμενο» ή «ποιά είναι η εμπειρία σου για αυτό το φαινόμενο».

Κλείνοντας, σωστό είναι να τονιστεί ότι η φαινομενολογική έρευνα δεν εναντιώνεται, ούτε ανταγωνίζεται τις παραδοσιακές στατιστικές μεθόδους έρευνας. Λειτουργεί συμπληρωματικά και όχι ανταγωνιστικά. Είναι ένα άλλο εργαλείο στα χέρια του κλινικού και ερευνητή νοσηλευτού, στο να προσεγγίσει τον άνθρωπο ως ολότητα. Είναι ο φακός, που δίνει μια άλλη οπτική γωνία στη νοσηλευτική έρευνα. Είναι ένα πρίσμα, που δίνει τον άνθρωπο σε πολλαπλή διάσταση, ως υλική, πνευματική και ψυχική οντότητα. Είναι, ίσως, το μόνο ενδοσκόπιο, που διεισδύει στην ανθρώπινη ψυχή. Τέλος, κάνει τον νοσηλευτή έναν άλλο Διογένη με λυχνάρι, που αναζητεί την ανθρώπινη ουσία.

MANTZOUKAS STEFANOS, *Phenomenology and nursing research*. Phenomenology as a research method for human existence and for the analysis of his experience. This text analysis the methodology of the phenomenological approach

and the two different schools that developed: the descriptive (Husserlian) school and the hermeneutic (Heideggerian) school. Also, the way of collecting and analysing the data is mentioned and lastly the role that phenomenology plays in nursing research and its relation to nursing science is stated. **No-sileftiki 2: 129-134, 1999.**

Keywords: Phenomenology, phenomenological research, nursing research.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Bishop, A. & Soudder, J. Nursing: Therapeutic of caring 1991. New York: National League for Nursing Press.
2. Van Manen, M. Researching lived experience: Human science for an action sensitive pedagogy 1990. State University of New York Press.
3. Dreyfus, H. Husserl, Heidegger and modern existantialism. In the great philosophers: An introduction to Western philosophy 1987. BBC Books, London.
4. Κριαρά, Ε. Νέο Ελληνικό Λεξικό 1995. Εκδοτική Αθηνών.
5. Walters, A. J. The phenomenological movement: Implications for nursing research. Journal of Advanced Nursing 1995, 22, 4, 791-799.
6. Thompson, J. L. Hermeneutic inquiry. In Advancing Nursing Science Through Research 1990, 2, 223-279.
7. Dreyfus, H. Holism and hermeneutic. The Review of Metaphysics 1980, 34, 3-23.
8. Kockelman, J. Phenomenology: The philosophy of Edmund Husserl and its interpretation 1967. Doubleday & Company, Inc Garder City, New York.
9. Maggee, B. The great philosophers: An introduction to Western philosophy 1987. Oxford University Press, Oxford.
10. Oiler, C. The phenomenological approach in nursing research. Nursing Research 1982, 31, 3, 178-181.
11. Silverman, H. J. Phenomenology: From hermeneutics to deconstruction. Research in phenomenology 1984, 14, 19-34.
12. Jasper, M. Issues in phenomenology for researching of nursing. Journal of advanced Nursing 1994, 19, 2, 309-314.
13. Omery, A Phenomenology: A method for nursing research. Advances in Nursing science 1983, 49-63.
14. Polit, F. & Hungler, P.B. Nursing research, principles and methods 1995. Edition 5th, J.B. Lippincott, Philadephia.
15. Taylor B. Interpreting phenomenology for nursing research. Nurse Researcher 1995, 3, 2, 66-79.
16. Hamill, C. Changing emphasis in nursing research. British Journal of Nursing 1994, 3, 10, 510-512.
17. Streubert, J. H. & Carpenter, R. D. Qualitative research in nursing: Advancing the humanistic imperative 1995. J.B. Lippincott Company.
18. Morse, M. J. Critical issues in qualittitative research method 1994. Sage publications, Thousand Oaks London.
19. Beck, T. Phenomenology: Its use in nursing research. International Journal of Nursing Studies 1994, 31, 499-510.
20. Brink, J.P. & Wood, J.M. Advanced design in nursing research 1998. Edition 2ed, Sage publication London.
21. Smith, J.K. Quantitative versus qualitative research: An attempt to clarify the issue. Education Research 1983, 12, 3 6-13.
22. Munhall, P. Nursing philosophy and nursing research. Nurse Research 1982, 31, 3, 176-177.
23. Auden, W. H. A short defense of poetry 1967. Address given at a round-table conference on tradition and innovation in contemporary literature. The inter PEN Conference, Budapest.
24. Psathas, G. Phenomenological sociology: Issues and applications 1973. John Wiley and Sons, New York.
25. Marcel, G. Being and learning 1949. The Dacre Press.